

81H-31

81'25

Fatmir Gjata

**Fillim
Pranvera**

roman

2/11-21

8'25

FATMIR GJATA

FILLIM PRANVERE

Roman

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

ATASO JIMTAN

17-618
207

FILIM PRAHVERE

Format

Tirazhi 14000 kopje

Format 78 x 109/32

Stash: 2204-72

KOMBINATI POLIGRAFIK – Shtypshkronja e Re – Tiranë, 1977

KAPITULLI I

1.

Vjeshta e atij viti filloi me një lajm të ri, që solli shqetësime të tjera në fshat. Nuk ishte përmbytje nga ujërat e Devollit e të përrenjve, as shtrëngatë me erë, që thyen plepat me krismë dhe ngre hatullat e kasolleve dhe që, në ato anë e quajnë «cangonjarka», ishte një urdhëresë e pushtetit të ri, po që i ngjante një stuhie. Njerëzit uleshin mbrëmjeve rreth vatrës dhe këmbenin mendime gjer vonë natën, ca të tronditur, ca të shqetësuar e të heshtur, ca të zemëruar, ca të gëzuar. Fshatarët e varfër trokisnin lugët e drunjta mbi sofër dhe thonin me bindje, me zë të lartë:

— Vendimi është i drejtë, se është për ne, të varfrit!

Të mesmit më shumë heshtnin dhe s'dinin nga t'ia mbanin, kurse kulakët dukeshin si cironj, me sy e gojë të hapur, që i nxjerr dallga në stere e mezi marrin frymë...

Atë pasdite, Nuri Zyberi doli në kopsht dhe vështroi qiellin e vrenjtur përmes mollëve që kishin mbetur të blerta, me pika ngjyrë kafe në lëkurë. Përtej jazit nga rruga e pazarit, dukeshin brigjet e Devollit me koriye shelgjishtesh, shkurre e kumbulla të egra. Kjo koriye diku mbulohej nga mjegulla e bardhë, diku shkëlqente si e spërkatur me vesë. Më tej akoma shtrihej kënetë e murrme. Atje kishte filluar faza e dytë e punimeve për t'i kthyer ujërat e fjetura në toka pjellore. Po kishin rënë shumë shira dhe syri i pamësuar e kishte vështirë të dallonte kufirin midis lumit e kënetës.

Nuriu ndjeu lagështirën që buronte nga kënetat dhe fërkoji gjunjët, që i dhembnin. Me siguri, mendoi, edhe qyteti e ndien këtë lagështirë të padurueshme dhe, me sytë e tij të fortë, dalloj atje tej, në jug, gjashtëmbëdhjetë kilometra larg, majat e maleve të qytetit. Atë çast një njeri po dilte nga kënetat. Me ta parë, Nuriu e njohu udhëtarin dhe rënkoj fort, sikur të ishte i sëmurë, pa ua hequr vështrimin valëve të lehta që i frynte juga. Këto valë, të rraskapitura nga lëvizja e përhershme, sillnin në kufijtë e fshatit ngjallat e majme, mëlyshët e bardhë, mrenjkën e vogël me mustaqe të verdha dhe krapin e madh, me gojën si të spërkatur me flori. Po s'ishte kohë për peshkim. Kur udhëtari u duk te qoshja e gardhit që rrethonte kopshtin e madh, Nuriu e pushtoi një ndjenjë e hidhur.

— Merre gazetën!, — i tha udhëtari pa e përshëndetur duke ia zgjatur sipër gardhit. Nga supet e tij ngriheshin avuj të bardhë.

— Qenke bërë për ibret! Përmes kënetës erdhe?, — e pyeti Nuriu duke palosur gazetën.

— Ka dalë Devolli. Det dynjaja! Megjithatë i rashë për shkurt.

— Po pse kështu, more Malkë! Do të marrësh ndonjë reumatizmë, më keq se unë, — e zbuti zërin Nuriu duke parë me keqardhje të shtirur opingat e udhëtarit, që ngjiteshin pas baltës si rrëshirë.

— Jam mësuar!, — tha udhëtari. — Pastaj dita tani është shkurtuar. Duhet vënë përpara. Kështu na mëson pushteti ynë.

— Ç'lajme na sjell?

— I ke në gazetë, — u përgjigj Malka, që avullonte i tëri, nga kasketa e vjetër gjer te pantallonat prej shajaku, me kopsa anës këmbëve.

Nuriu bëri sikur lexoi diçka në gazetë dhe tha me vetë: «Pushteti ka trashëgimtarë, more qen!» Pastaj e ngriti zërin e tha, sikur arsyetonte me veten e vet:

— Kështu na mëson, kështu! Tani jemi njësoj të gjithë, njësoj, o Malkë, si këmbët e dhisë.

Udhëtari mbështolli qafën e dobët me jakën e setrës, shtrëngoi duart e lidhura në kraharor, ku mbante gazetën dhe, si e zgjati një herë qafën e hollë, tha me zë të kumbueshëm duke theksuar me tallje fjalën «xhaxha...»

— Po njerëzit, nuk janë si këmbët e dhisë, o «xhaxha», — dhe u largua duke qeshur, ndërsa Nuriu ngriu nga habia dhe nga ajo ndjenjë e hidhur që e pushtoi sa pa udhëtarin të dilte nga kënetat.

Nga gazeta mori vesh se qeveria kishte nxjerrë një urdhëresë të përkohshme, sipas së cilës fshatarët duhej t'i dorëzonin pushtetit, kundrejt pagesës, tërë tepricën e beqetit. E lexoi lajmin me një frymë, diçka tha nëpër dhëmbë dhe me të hyrë në dhomë e hodhi gazetën në zjarrin e vatrës. E bija, një vajzë e shëndetshme dhe mjaft e llastuar, po torollake e llafazane, u mat ta pyeste, po, kur e pa të atin të vrenjtur nga zemërimi, e mbylli gojën për një çast.

— Kemi lajme të këqia nga qyteti!, — mërmëriti Nuriu dhe, siç e kishte zakon kur zemërohej, filloi të shajë.

— Ç'ka ndodhur, baba?, — e pyeti e trembur e bija.

Ai fliste me dëshpërim, ankohej se i qe mërëzitur jeta, i binte gjoksit me histerizëm dhe, nga ato që thoshte, e bija nuk kuptonte gjë prej gjëje.

— Po shpresa jote është e kotë!.. Ty, as zoti e as shejtani nuk të njohin për pushtet... Pushteti ka trashëgimtarë, more qen!.. Këmbët e dhisë!.. këmbët e dhisë!..

Vajza ia dinte huqet, i bëri shpejt një kafe dhe e mori me të mirë:

— Baba! Përse thua që ta hëngrën shpirtin? Ti je kaq mirë me shëndet...

Ai nuk iu përgjigj. Duke pirë kafënë, fliste me zë të lartë, me dikë tjetër, që nuk ishte atje:

— Bukur fort! Bukur fort! Ti thua të hamë njëri-tjetrin, të ngordhim! Mirë, besa!... Por, jo, more djalë! Jo! Është shpejt akoma!... Me gjithë mend kujton se e ho dhe vrahun?!

U ngrit rrëmbimthi dhe rrëzoi fronin ku qe ulur. Sy-

të i qenë turbulluar dhe duart e ashpra i dridheshin lehtë. Së bijës i hyri frika në palcë dhe ishte gati të shpërthente në ngashërim. Ai as që e vuri re. Tundi grushtet në ajër, sikur kërcënonte njeri, dhe shfryu tërë duf:

— Derrat! S'u mjaftoi toka që më rrëmbyen! S'u mjaftuan qetë, kuajt dhe vreshtat! Tani dashkan edhe be-reqetin! I përplasi këmbët në truallin e ngjeshur të çar-dhakut dhe u nis për në fushë.

Qielli ishte zgjeruar. Toka e bymyer nxirrte avull të ngrohtë si buka nga çerepi. Po atë nuk e gëzoi ëmbëlsia e ajrit, as dielli që po perëndonte në horizontin e kuq. Ecte me hap të shpejtë, i pushtuar nga urrejtja dhe nga tmerri për atë që kishte vendosur të bënte. Po urrejtja ishte më e fortë se tmerri. Ajo e bënte të ecte gati me vrap, duke gulçuar, dhe të ndiente një farë ngushëllimi. Nganjëherë ajo i përzihej me flatrat e blerta të shpresës, si në një ëndërr të bukur, dhe i dukej sikur do të kthehej përsëri lumturia që kishte shijuar në të kaluarën jo shumë të largët.

Kishte humbur i tëri në këto përfytyrime të mpeksura si gardh. Gjaku i vërshonte i valë nëpër trup dhe i vinte mirë që ishte ende i fortë e i gjallë. Nganjëherë i buçisnin veshët, dëgjonte zhurmëra të kumbueshme dhe i dukej sikur gjithshka në tokë e në qiell po shëmbej. Po papritur, në trurin e lodhur, i fekste një dritë shprese, drita e verbët e urrejtjes çnjerëzore. Ajo ia kishte pushtuar tërë qenien dhe e kishte verbuar aq shumë sa u habit kur, ballë për ballë tij, i doli një njeri i ngarkuar me misërishte, sikur i mbiu nga dheu. Fshatari po kthehej nga fusha, çalë-çalë, me barrën e rëndë mbi kurriz dhe nuk e kishte mendjen fare se ç'bëhej rreth tij.

Nuriu nuk e përshëndeti. Ndjeu një dhembje në zemër dhe e pyeti duke marrë frymë me zor, sikur të kishte vrapuar:

— S'i paske qetë, o Qamil?

Fshatari ngriti kokën përfund misërishteve. Fytyra e tij shprehte habi. Me emrin e vërtetë atë e thërrisnin pak njerëz. Shumica e thërrisnin «Çalo». Nuriu kurrë s'e kishte

thirrur me emër. Prandaj u habit fshatari. Picërroi sytë e vegjël dhe u përgjigj pa e parë:

— Po i kullosin fëmija...

— Ç'kemi nga fusha?

— Janë fryrë kallëpët, sa po pëlcasin. Le ajo ara jote njëherë! Mos pyet! Një kallëp, një flori!

— Ç'e do!

Nuriu donte të thoshte: s'do ta hamë vetë, po ndërroi mendje.

— Ç'e do!, — tha. — Ka dalë një urdhër i ri. A e more vesh?

— E, e!, — ia bëri Qamili sikur ta kishte kuptuar mendimin e fshehtë të Nuriut. — Kështu thonë. Po ka aty edhe për ty, edhe për të tjerët.

«Çaloja i halesë!», shau Nuriu me vete dhe përsëri i foli me të mirë:

— Si i ke qetë? A ua del gruaja t'u bëjë hyzmet?! Hajde, Qamil, hajde! Ia hipe kësaj radhe. U bëre, si i thonë, me dy këmbë.

Fshatari ia nguli vështrimin në sy, qetë-qetë. E kuptoi që Nuriu atë çast thoshte me vete: «Hap sytë mos thyesh edhe këmbën tjetër». Nuk dinte ç'përgjigje t'i jepte.

— Pse s'më përgjigjesh? Unë po të pyes si njeri. A të bëjnë ndonjë çikë pleh?

Nuriu mezi mbante të qeshurën. Fshatari e kuptoi që ai po nxirrte vrer, megjithëse e përmbajti veten dhe u përpoq të tregohej i mirë e i dashur.

— Po fol, bre, një fjalë! Për pleh të pyeta.

Fshatari tundi kokën dhe nga balli i pikuan përdhe rruaza djerse. U përgjigj qetë:

— Po urdhëro, zotrote, dhe e pesho!

— A, jo kështu! Jo kështu!, — tha Nuriu duke e përmbajtur zemërimin. — Në fund të fundit, dihet se të kujt janë qetë, dihet.

— E të kujt janë?, — pyeti me vërshëllima Qamili.

— Ja, ja, qerratai, sikur s'e di... Nejse!

— Të kujt pra?, — nguli këmbë Qamili, i mbuluar në djersë nga pesha e rëndë dhe nga inati.

Nuriu rrahu gjoksin përpara fytyrës së skuqur e të parruar të fshatarit:

— Të mitë janë! Të mitë!

Qamili hodhi barrën e misërishteve përdhe dhe atëherë u duk trupi i tij, i vogël e i thatë. Meqë njërën këmbë e kishte sakate, dukej sikur krekosej. Po në të vërtetë ishte njeri i thjeshtë. Kur nxehej, dukej tepër qesharak. Po atëherë duhej të ikje prej tij, se ai s'njihte ç'është frika e forca e tjetrit. Të përfshinte me duart si çengelë e të përplaste për tokë pa mëshirë. Kur e shihte keq punën, vinte në veprim dhëmbët dhe kishte borxh të të pështynte nga goja veshin e shkukur.

E mati njëherë Nuriun me sy. Ky duket e ndjeu rrezikun dhe bëri një hap prapa. Atëherë Qamili i tregoi bërrylin dhe i tha:

— Hip këtu e shih Stambollë, që të marrësh vesh se të kujt janë qetë!

— Ore, Çalo! — thirri Nuriu dhe një damar i kërceu në ballë. Po nuk guxoi t'i turrej. Qamili hodhi barrën në kurriz dhe u nis çalë-çalë drejt fshatit. Atëherë Nuriut i mbushën sytë me lot. Në zemërim e sipër kafshoi cepin e djathtë të buzës dhe ajo sakaq iu skuq nga gjaku.

— Epo unë ende s'kam vdekur, — tha Nuriu në kulmin e dëshpërimit dhe eci me hap të shpejtë drejt fushës. — Po unë jam gjallë dhe gjersa jam gjallë, di se ç'bëj me mallin tim! Di unë se ç'bëj! Di unë t'i them dërrit dajë!

Kur hyri në arën me misër kishte filluar të errej. Tani edhe shpirti i tij ishte bërë si nata. Sa shumë ishin shkurtuar ditët! Mëngjesi ende i mbante sytë hapur pak si gjatë, kurse mbrëmja e lëshonte perden e rëndë menjëherë, bëhej shpejt errësirë dhe zhdukej çdo gjë. Kishin mbetur vetëm zhurmërat e natës, të qeta, të mbytura, që nganjëherë ktheheshin në klithma të frikshme. Nga larg dëgjohej fëshfërima e krahëve të rosave të egra, që binin ujërave të kënetës si popla e si gurë. Dëgjohej edhe gumëzhima e pandërprerë e lumit. Vetëm rrallë klithte ndonjë shpend nate. Nën këmbët e tij llapashitej balta, thyhej e ngjishej bari e krisja e thatë, megjithëse ai përpiquej të çante hendeqet pa zhurmë, e të rrëshqiste si ngjala në ujë.

Hëna e zuri në mes të arës. Xhufkat e misërishteve iu

dukën si të spërkatura me flori. Kallëpët ishin të mëdhenj e të rëndë si granada. Kur hëna u fsheh përkohësisht pas një reje, qielli u bë më i ndritshëm, ndërsa reja më e zezë, me ca si azhure të shkëlqyera përreth. Atëherë ai u bind se bereqeti ishte i mbarë, shumë më i mirë se sa i tokave fqinje. Ai s'e kishte mbajtur kot arën më të mirë gjatë Reformës Agrare. Zhveshi një kallëp që i kishte fletët të lagura dhe përtypi ca kokrra.

— Qenke bërë, o i uruar! Qenke bërë!, — Po duke kujtuar urdhëresën, i pështyu, sikur të kishte helm në gojë. Menjëherë iu zhduk ai pakëz gëzim dhe i mbeti vetëm një shije e hidhur, e padurueshme.

— Ç'të bëj me ty, o i uruar? Të të lë dhe të të hanë të tjerët?

Nuriu, që ishte mësuar denbabaden të rronte me djer-sën e botës, nuk mund të duronte që puna e tij t'i shërbente ndokujt tjetër, përveç familjes së tij.

I ra edhe një herë arës tejmbanë duke përkëdhelur mustaqet e shkrifta të misrave. Gjethet fëshfërinin lehtë, sikur merrnin frymë, po ai nuk e kishte mendjen atje. Natyra, misri, bota e tërë ishte shkrirë në një hidhërim të madh dhe diçka nga ky hidhërim i qe shkrirë në gojë me pështymën dhe në shpirt, me gjakun e turbulluar.

«Jo. Nuk do t'ua le horrave të mallëkuar!» mendoi.

Më në fund vendosi dhe tha me zë:

— Kjo do të ndodhte. Në mos sot, nesër. Këtë e kam ditur. E kam pritur. Në mos ndodhë edhe ndonjë gjë më e keqe. . .

Këputi edhe një kallëp, i cili u thye me një krismë të thatë. I treti qe ende i njomë dhe mezi e shkuli duke e përdredhur dy-tri herë. Me të tjerët e pati më lehtë. I këpuste dhe i hidhte në hendekun plot me ujë, nga fluturonin të trembura çafka e rosa të vetëmuara. Pastaj, si fshiu djer-sët e ftohta nga balli, filloi t'i shkulë misërishtet me gjithë rrënjë, i thyente, i shtypte me këmbë, i ngjishte në baltë:

— Farmak të marrin, farmak!

Dukej si një derr i egër e i uritur që zbret natën nga korita e Malit të Thatë dhe gërmon azat në fushat me misër. Nuk i ndjeu djer-sët që po i kullonin, nuk i ndjeu duart